

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska

číslo 3 / 2021 / ročník XXXI

STÁLÁ EXPOZICE

***Historie Mariánské Týnice a mariánský kult:**

- osudy po zrušení kláštera
- obnova a rekonstrukce na přelomu 20. a 21. století

- mariánské poutní místo

***Baroko a jeho svět – Jan Blažej Santini - Aichel**

***Raně středověké obydlí, archeologické nálezy**

***Kultura a vzdělanost severního Plzeňska:**

- veduty a vyobrazení sídel, kaple jako liturgický prostor, školní třída, galerie světců, oratoř a liturgické předměty, umělecké vybavení prostředí společenských elit 19. století

***Národopis severního Plzeňska:**

- lidové zvyky, náves s kaplí a včelařství, selská jizba a komora, stodola, kovárna, slévárna litiny

***Města, spolky a řemesla severního Plzeňska:**

- řemeslnické dílny a obchody
- kuchyně 30.–40. let 20. století
- hostinec

***Kostel Zvěstování Panně Marii:**

- rekonstruovaná památka vrcholného baroka
- obnovená kupole a interiér s freskovou výzdobou

***Západní ambit s freskovou výzdobou F. J. Luxe a barokní zahrada**

***Východní ambit s freskovou výzdobou Jana Spěváčka a „Sto let obnovy Mariánské Týnice“**

VÝSTAVY

- **Petr Brandl**–restaurované obrazy–Zavraždění sv. Václava, Smrt sv. Isidora, Stětí sv. Barbory

/ kostel Zvěstování P. Marii – časově neomezeno

•Zmizelé Kralovicko

14. 9.–31. 12. 2021/ kostel

•Ze starého školního kabinetu

14. 9.–31. 10. 2021 / refektář

KONCERTY

•Tři bratři/ slavnostní koncert

k 70. výročí ZUŠ Kralovice/
Účinkují žáci ZUŠ Kralovice pod vedením Luboše Marka/ Lidový dům - 5. listopadu 2021 od 19 h

•Recitál bratrů Klánských

Adam Klánský/violoncello & Lukáš Klánský/ klavír- refektář Mariánské Týnice - 24. listopadu 2021 od 19 h

•MLS - malý lidový soubor

„Už přišel k nám vánoční čas“
refektář Mariánské Týnice
15. prosince 2021 od 19 h

DALŠÍ AKCE

•Komentované prohlídky

k výstavám: 5. 10. 2021 od 17 hodin,
7. 10. 2021 od 16 hodin, 14. 10. 2021 od 16 hodin

•Den kraje 28. 10. 2021

•Podzimní oživlá prohlídka v muzeu 30. 10. 2021

PROGRAM AKCÍ SE MŮŽE
ZMĚNIT V DŮSLEDKU
KORONAVIROVÝCH
OPATŘENÍ. SLEDUJTE PROTO
WEBOVÉ STRÁNKY MUZEA:
www.marianskatynice.cz
www.facebook.com/marian-skatynice

ÚVODEM

V pátek 10. září 2021 se v Mariánské Týnici konala slavnost k ukončení projektu dostavby východního ambitu za přítomnosti významných představitelů Plzeňského kraje, zástupců Evropské unie, projektantů i dodavatelů. Jak připomněl e-MAGAZÍN Plzeňského kraje v zářijovém vydání, realizace stavby začala v roce 2017 a celkové náklady na dostavbu ambitu činily 57,5 mil. Kč (Plzeňský kraj poskytl ze svého rozpočtu 13,7 mil. Kč, 42,4 mil. Kč šlo z evropských fondů, muzeum v Mariánské Týnici přispělo na projekt 1,4 mil. Kč). Za Plzeňský kraj, který muzeum zřizuje, se slavností zúčastnili náměstkové hejtmanky Marek Ženíšek, Josef Bernard, Pavel Čížek a radní Marcela Krejsová. Přítomna byla také zástupkyně Evropské komise v ČR Dana Kovaříková, senátor Pavel Karpíšek a další významní hosté. Nechyběl mezi nimi architekt Jan Soukup, a také František Radkovský, emeritní biskup plzeňský. Své nezastupitelné místo měli také řemeslníci,

zástupci stavebních firem, kteří převzali jako poděkování pamětní listy za odvedenou práci na významné památce Plzeňského kraje. Obrazem danou událost přibližuje několik snímků na následující straně.

Podzimní číslo Vlastivědného sborníku texty i reprodukcemi připomíná několik nových knižních titulů, obecní historie Žilova je dokonce netradičně prezentovaná ve verších, jejichž autorem je Jaroslav Fencel. Další příspěvky reflektují běh dějin na Hornobřízsku, které se vlivem nástupu průmyslové výroby odklonilo již koncem 19. století od tradičního venkovského života, badatelský text Bohdana Zilynského s nadhledem hodnotí přínos periodika Kralovický obzor ve 20. a 30. letech minulého století pro region. Studie o historii vsi Hradecko od Petra Rožmberského (která pochází z autorovy pozůstalosti), náplň vydání sborníku uzavírá.

Přejeme Vám, milí čtenáři, příjemné čtení.

PŘEDPLATNÉ A OTEVÍRACÍ HODINY V KNIHOVNĚ

Vážení předplatitelé, těm, kteří dosud neuhradili částku za Vlastivědný sborník pro rok 2021 připomínáme, že cena zůstává stejná tj. 116,- Kč včetně poštovného. Platbu prosím uhradte na účet 0003234371/0100. Při platbě uvádějte vždy Váš variabilní symbol. Je napsán na štítku u adresy. Úhradu je také možné složit v pokladně muzea. Pokud se chcete stát novým abonentem, kontaktujte nás.

Knihovna muzea nepřestává po-

skytovat služby široké veřejnosti, byť omezené v rámci vládních opatření, která se často mění. Aktuální informace Vám rádi sdělíme telefonicky na číslech 373 396 410, 373 397 991 nebo e-mailem. Badatelům a čtenářům je k dispozici on-line katalog, který naleznete na našich webových stránkách www.marianskatynice.cz v sekci knihovna. V současném knižním fondu nabízíme čtenářům šestnáct tisíc titulů. Za rok 2020 přibylo 187 nových knih.

UDÁLOSTI OBRAZEM

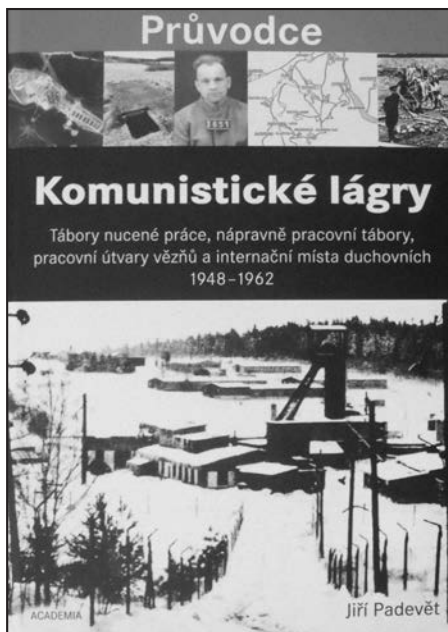
1–4) Projekt dostavěného východního ambitu v Mariánské Týnici byl slavnostně zakončen 10. září 2021 a nové prostory byly oficiálně otevřeny za přítomnosti zástupců Plzeňského kraje, Národního památkového ústavu, Evropské komise v ČR, dodavatelů a projektantů, v kulturním programu vystoupila Jitka Hosprová. 5–6) V kostele byla 14. září 2021 otevřena výstava „Zmizelé Kralovicko“ a v refektáři expozice „Ze starého školního kabinetu“.

■ Radovan Lovčič

„Komunistické lágry. Táborů nuceně práce, nápravně pracovní táborů, pracovní útvarů vězňů a internační místa duchovních“ – tak zní celý název encyklopedického průvodce Jiřího Padevěta. Má 310 stran a v roce 2019 jej vydalo v Praze renomované nakladatelství Academia.

Kniha provázená množstvím černobílých a plnobarevných fotografií, ba dokonce i map, stopuje s pomocí dostupné literatury či archivních pramenů místa výkonu trestu pro kriminální, ale i politické vězně, kteří mnohdy sdíleli společné vězeňské prostory. Nebylo výjimkou, a Padevět řadu takových případů konkrétně zmiňuje, že se ve výkonu trestu sešli letci z Británie či protinacističtí a komunistům nepohodlní odbojářů společně s vězni válečnými, proti nimž ti první kdysi bojovali. Občas byli takto dokonce pospojováni v těžce cele a ponížení svými vězňiteli zcela úmyslně. Táborů nuceně práce, na rozdíl od věznic, byly specifické tím, že v nich mohly být umístěny osoby bez soudního rozhodnutí, na 3 až 24 měsíců, přičemž se tak dělo z vůle pouhých Národních výborů (o odsouzení a trestu rozhodovala zpravidla tříčlenná komise volená Krajským národním výborem) a často byly tyto komise zneužívány i pro nejružnější vyřizování si osobních účtů a šikanu osob nepohodlných lokálním představitelům bývalého režimu.

Pro obyvatele, ba i pro historické badatele, ze severního Plzeňska, je kniha zajímavá tím, že mapuje místa

Titul publikace.

výkonu trestu, která už před dekadami upadla v zapomnění. Mezi léty 1949 až 1953 existoval pracovní tábor v Horní Bříze, spadající pod plzeňskou věznicí na Borech. Vězni tu v nevyhovujících hygienických poměrech a při nedostatku kvalitní stravy pracovali až 16 hodin denně. K známým vězňům tábora náleželi prvorepublikový agrární politik, poslanec Národního shromáždění a bývalý vězeň z nacistických koncentráků Oldřich Suchý (11. 9. 1892 až 26. 3. 1973) a teolog Vladimír Boublík, jenž se později stal profesorem Lateránské univerzity v Římě a autorem mnoha ceněných spisů (16. 11. 1928 až 25. 9. 1974). Další útvar věz-

ňů podléhající borské věznicí fungoval v areálu kaolinky Kaznějov, k jeho zrušení došlo roku 1953. Jiný útvar z počátku 50. let byl spjat s třemošenskou továrnou patřící Západočeským keramickým závodům a též s cihelnou v Žihli. Samostatný tábor nucené práce, schopný pojmout až 300 osob, byl zřízen ve Zbůchu v listopadu 1949. Po jeho zrušení její coby pracovní tábor převzala věznice na plzeňských Borech.

Pražský rodák Jiří Padevět (*1966) je zkušeným a velmi dobře zavedeným publicistou, autorem řady histo-

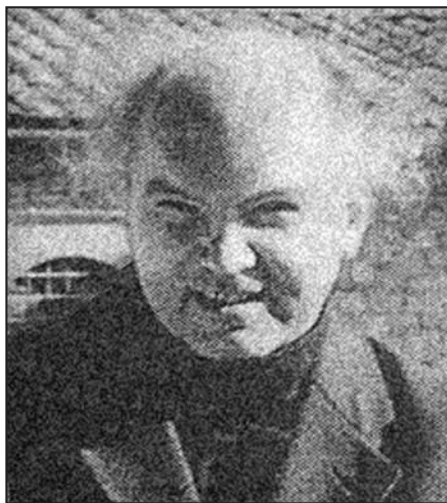
rických knih, ale také prozaikem, jehož povídky se dočkaly překladů i do jiných evropských jazyků. Původním vzděláním je zeměměřič, na Pedagogické fakultě UK nedokončil učitelská studia českého jazyka a hudební výchovy. Profesně působil jako knihkupec a nakladatel, a přestože neprošel akademickým historiografickým studiem, zanechal za sebou úctyhodnou publikační a badatelskou stopu – podobně jako např. JUDr. Pavel Kosatík či Ing. Václava Jandečková, kteří také nejsou původním vzděláním historici.

KDO BYL VLADIMÍR BOUBLÍK?

■ Radovan Lovčí

Jeho jméno zaznělo v předešlém článku. Profesor Vladimír Boublík náleží do kategorie nejznámějších politických vězňů, kteří jsou spojeni se severem Plzeňska. Není ovšem s touto oblastí spojen narozením, ba ani aktivním působením, nýbrž faktem, že zde byl po určitou dobu vězněn. Na svět přišel 28. listopadu 1928 v drobné obci Mokrosuky na Klatovsku. Středoškolská studia absolvoval na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích a v roce 1947, několik měsíců před mocenským nástupem komunistů, se zapsal do tamního Biskupského semináře.

Druhý akademický rok měl absolvovat v Římě, namísto povolení k výjezdu za hranice se však dočkal obvinění ze špionáže, nepodmínečného odsouzení a uvěznění na plzeňských Borech a v Horní Bříze. Další uvěznění jej čekalo po jeho nástupu k jednotkám Pomocných technických

*Vladimír Boublík
(archiv Z. A. Emingera).*

praporů, kde si měl odbyť vojenskou službu. Kvůli prozrazení zvažovaného pokusu o útěk byl uvězněn v Olomouci, odkud za dobrodružných okolností uprchl až do Německa

a přes Západní Berlín se mu podařilo dostat do vysněné Itálie, kde našel nový domov.

V Římě vystudoval Lateránskou univerzitu. Roku 1955 byl vysvěcen na kněze a díky výborné znalosti jazyků působil mezi farníky v severní Itálii, mj. v jižním Tyrolsku, které bylo kdysi součástí habsburské monarchie. Dle údajů Katedry filozofie Masarykovy univerzity v Brně obhájil v Lateránu roku 1961 doktorát a zapojil se do tamní výuky. V akademické sféře poměrně rychle stoupal, roku 1968 se stal mimořádným, a o čtyři léta později, řádným profesorem univerzity, a mezi roky 1972 až 1974 působil dokonce ve funkci děkana teologické fakulty. S ohledem na potřebu uzpůsobit výuku potřebám nové doby přišel s různými reformními opatřeními, která, jak uvádí kněz a teolog František Staněk na svém blogu <https://frastan.webnode.cz/>, „*musel nový děkan obhajovat proti kolegům zastávajícím staré metody. Chtěl také dosáhnout klidné atmosféry na univerzitě. Nezapomeňme, že jsme v době velkých změn, kdy se mění pojetí teologie: předkoncilní striktní manualistika, odtážená v mnohých směrech od problémů soudobého člověka, je nahrazována pokoncilní teologií, která se více snaží vnímat potřeby člověka moderního (často sekularizovaného).*“

Boublík za sebou zanechal celou řadu odborných teologických spisů i dílčích studií. Ve svém díle akcentoval četné moderní teology, ale i dílo Aurelia Augustina (13. 11. 354 – 28. 8. 430), které se snažil nově uchopit

a interpretovat. Nesouhlasil přitom s Augustinovým názorem, že Bůh již předem vyvolil některé lidi ke spáse, a jiné k zatracení. Podle Boublíkova názoru byla Boží spása určena pro všechny. Hledal také cesty ke smíření Husovy nauky s katolickou vírou a k nalezení nového vztahu církve k této výrazné osobnosti, jejíž odkaz často více rozděloval, nežli spojoval, a to nejen český národ. Podobně se snažil interpretovat i dílo biskupa Jednoty bratrské, pedagoga a myslitele Jana Amose Komenského (28. 3. 1592 – 15. 11. 1670).

Vladimír Boublík hledal cesty, jak přiblížit církev a křesťanství člověku své doby, aniž by to bylo na úkor ztráty jeho základních hodnot a podstat, včetně transcendentního přesahu. Kriticky se proto vztahoval k tendencím některých dobových intelektuálů, kteří byli ochotni přijmout Ježíšův odkaz v redukované podobě, tedy s akcentem na sociální nauku, ovšem bez Boha, věčnosti či nesmrtelné lidské duše. Patřil k osobnostem, které přispěly ke konání a odkazu II. vatikánského koncilu. Apeloval na nutnost důsledně vnímat i v prostředí církve sociální problémy společnost a vyjadřovat se k nim. Také kladl velký důraz na mezináboženský dialog mezi jednotlivými světovými naukami, který by měl být veden v duchu vzájemné úcty, otevřenosti, ochoty se vzájemně obohatit, ba i přátelsky se konfrontovat. Trval ovšem na konzervativním stanovisku, že mimo křesťanské nauky mohou být zdrojem spásy pouze v oblastech, v nichž dosud nebylo hlášáno či zveřejněno

evangelium. Udržoval si osobně kritický postoj k některým pro něho už příliš modernistickým a radikálním názorům – např. jeho vztah k teologickému dílu světoznámého myslitele Teilharda de Chardina (1. 5. 1881 – 10. 4. 1955) byl oponentní a v mnohém odmítavý.

Jak zdůrazňuje Fr. Staněk, „*Boublík se nezabýval jen vědeckou prací, ale působil také pastoračně. Mezi zajímavé aktivity jistě patří apoštolát mezi umělci, pro které spolu s dalšími teology uskutečňovali pravidelná setkání, aby diskutovali nad hraničními otázkami náboženství a umění.*“

Řada jeho knih se dočkala vydání na domácí půdě až po pádu režimu či v novém tisíciletí, viz např. „*Teologie mimokřesťanských náboženství*“ (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000) či „*Teologická antropologie: člověk v Kristu Ježíši*“ (týž nakladatel, 2006). Vladimír Boublík zemřel v důsledku své neustále se zhoršující vážné nemoci ve věku nedožitých 46 let dne 25. září 1974 v Klatovech, na domácí půdě, kam původně odjel s cílem navštívit a psychicky povzbudit svoji nemocnou maminku. Jeho ostatky našly spočinutí na hřbitově ve Zbynicích v obci Hrádek na Klatovsku.

KŘEST KNIHY STANISLAVY KŘÍŽOVÉ V JAROVĚ

■ Pavel Beneš

V sobotu dne 11. září 2021 během srazu rodáků obce Jarov pokřtila Stanislava Křížová svoji novou knihu „*Z Jarova do komunistického lágru v Jáchymově*“. Příběh Mojmíra Fencle (narozen 5. dubna 1930, zemřel 18. dubna 2021), rodáka z Jarova, přibližuje krutost a záludnost totalitní komunistické moci období 50. let 20. století a je mementem naší době, kdy se podobné příběhy mohou odehrávat jednotlivcům v jiných nesvobodných státech světa.

Kniha je věnována památce všech politických vězňů, kteří prošli uranovými tábory na Jáchymovsku. Mojmír Fencel, strýc Stanislavy Křížové, vyprávěl svůj příběh autorce při mnohých rodinných setkáních, jak sama uvádí: „*Jeho příběh byl pro mne velice zajímavý, a proto jsem se*

Křest knihy v Jarově.

rozhodla jej sepsat a zanechat jako výstrahné svědectví.“

Komunistický režim v Československu po únorovém uchvácení moci v roce 1948 upevnil kontrolu nad celou společností. Příběh se odehrává na pozadí nejtvrdsích represí na počátku 50. let 20. století, kdy byla na venkově zakládána Jednotná zemědělská družstva (JZD) a sedláci byli

*Publikace byla vydána za podpory
Plzeňského kraje a Obecního úřadu
Jarov v roce 2021.
Tisk Periskop Příbram.*

nuceni do nich vstoupit a předat svůj majetek.

Mojmír Fencel se přes souseda Václava Kožíška, který byl v kontaktu s údajnými podporovateli „západního agenta“, dostal k možnosti přejít hranice a opustit republiku, měl totiž tetu žijící v Německu. Spolu s tehdejšími kamarády se tak Mojmír Fencel chtěl uchránit před nástupem na povinnou vojenskou službu. Dne 28. října 1951 se tři chlapi setkali s domnělým převaděčem na plzeňském nádraží a předali mu domluvený finanční obnos a dále pokračovali vlakem na tachovské nádraží, odkud šli už večer pěšky k lesu, k údajnému hraničnímu pásu.

Tam se ovšem „převaděč“ náhle ztratil a zanedlouho se ozvalo: „Ruče vzhůru!“

Po zatčení byl Mojmír Fencel převezen do Plzně a vyslýchán v prostorách bývalého gestapa (původně budova policejního ředitelství z let 1936–1939). Náhodně se během věznění od svého kamaráda dozvěděl, že doma si všichni mysleli, že jsou chlapi za hranicemi, a tak se vydali za nimi další čtyři – byli také zatčeni a uvězněni.

Po výsleších příslušníky Státní bezpečnosti (StB) byl Mojmír Fencel převezen do samovazby věznice na Borech. Dne 3. března 1952 proběhl soud a 2. dubna byl i s ostatními vězni převezen do ústředního lágru v Jáchymově.

Takto autorka knihy líčí počáteční peripetie, kterými musel Mojmír Fencel projít, a které si v dnešní době dokážeme jen těžko představit. Epizody z jáchymovského lágru již milému čtenáři nebudou prozrazovat, snad tímto podpořím zvědavost po tématu. Stanislava Křížová líčí průběh útrap vězňů v Jáchymově v kontextu dobových pramenů a obrazových materiálů, jimiž doplňuje vyprávění Mojmíra Fencela. Knihu obohacuje také opis soudních spisů a úředních dokumentů, aby se čtenář mohl seznámit s formou a obsahem uvedeného materiálu.

Jsem moc rád, že jsem se mohl křtu na přání autorky knihy za Muzeum a galerii severního Plzeňska v Mariánské Týnici zúčastnit a být svědkem bezprostřední radosti z toho, že události, které se mnohých rodin v Jarově týkaly, dostaly svoji

knížní podobu a je možné se s touto temnou historií naší společnosti seznámit. Vždyť snad nejlepším vzorem pro překonání útrap komunistického běsnění je postoj spisovatele a jáchymovského vězně Jiřího Stránského, jak o něm napsal publicista Jan Lukeš: „Paměť a zároveň víra v člověkovu lepší já.“

V knize autorka odkazuje také na dějiny a současnost obce Jarov, při-

pomíná zboření kaple Panny Marie v roce 1965, upozorňuje na význam lokality jako vesnické památkové zóny a představuje její obyvatele a pamětníky.

Ves se původně jmenovala Rájov, jak ji uvádí dokumenty plaského cisterciáckého kláštera od roku 1250, až v Kaceřovském urbáři z roku 1558 je uveden dnešní název Jarov.

Literatura a zdroje:

Mojmír Fencel, Zdeněk Krofta: Jak jsme žili v Jarově, 2005.

Václav Kočka: Dějiny politického okresu kralovického, 1930.

Jan Lukeš: Posel tolerance a slušnosti Jiří Stránský, 27. 6. 2019.

In: Internetový magazín historická šlechta:

<https://www.historickaslechta.cz/autor-pise/posel-tolerance-a-slusnosti/>, odkaz ke dni 15. 9. 2021.

Plzeňský architektonický manuál: <https://pam.plzne.cz/objekt/c1-1778-budova-policejniho-reditelstvi>, odkaz ke dni 14. 9. 2021.

OBECNÍ HISTORIE VE VERŠÍCH?

■ Karel Řeháček

Odpovědí na titulek může být: „V Žilově je i to možné!“ V pátek 20. srpna 2021 se v kulturním domě v Žilově konal křest knihy. V případě vydávání publikací o dějinách obce jde více-méně o samozřejmost. Nevšední a spíše výjimečné je však to, že obec tentokrát prezentuje stovky let svého vývoje ve verších!

Jejich autorem je PhDr. Jaroslav Fencel, CSc. (1926–2015), místní rodák, který již o žilovských a stýskalských dějinách napsal mnohé. Jeho zájem o historii se v tomto případě bezvadně skloubil s básnickým nadáním a výsledkem je obecní kronika ve verších, sedm básnických sbírek vzniklých v letech 2000–2014, které

tvorí právě vydanou publikaci „*Verše domova*“.

V téměř dvou stovkách Fenclových básní se autor vyznává ze své lásky k rodné vesnici a k domovu. V první sbírce s názvem *Verše o rodné víse* převažují lyrické zpěvy a sonety, básně jsou prosyceny láskou a evokují bezstarostné dětství, kdy častým tématem je obraz maminky. V dalších sbírkách se však již Fencel věnuje obecním dějinám a zaměřuje se na přebásnění významných událostí žilovské a stýskalské historie od pravěku až téměř po současnost. Začíná obdobím mýtů a legend, častým tématem jeho veršů je doba husitská či třicetiletá válka, nechybí balady,

pověsti ani legendy. Balady v podání Fencla jsou ponuré i poučné, jak ostatně pravé erbenovské balady být mají. A nejsou pouze fantastické, ale také sociální, v nich se Fencl bezpochyby inspiroval u Petra Bezruče či Jiřího Wolкера. Básník akcentuje sociální a mnohdy velmi dramatické problémy venkovského lidu (požáry,

Sonet o rodné vísce

*Taková je má rodná zem,
jak lípa silná, staletá,
před každým bouře nárazem
uchrání lid, dál rozkvétá.*

*Každý si v nitru uchová
na domov šťastné vzpomínky,
tvář rodné víscky, Žilova,
laskavé ruce maminky,*

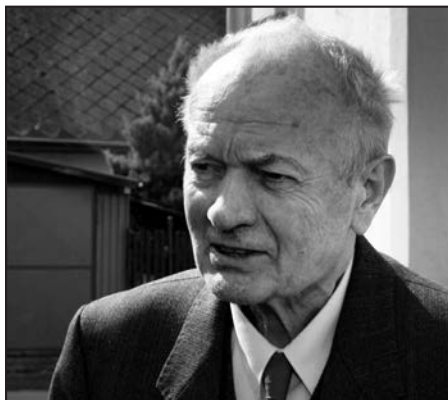
*jež hladit něžně uměly,
odstranit každou bolístku.
Čas vrací její pocely,*

*laskavý úsměv - pojistku
klidných rán, jež zastřely
stín, který skryl se pod čely...*

(Sbírka *Verše o rodné vísce*, 2000)

Křest sbírky *Fenclových básní*.

Jaroslav Fencl.

tragédie), ale přináší i radostnější každodenní témata, např. tancovačky, zimní radovánky či zábavy místních obyvatel včetně „žertů“ páchaných venkovskou omladinou k jejímu obveselení.

V básních čtenáře seznamuje se zajímavými místy i lidmi a jejich mnohdy dramatickými osudy, je fascinován přírodou, častým motivem jeho poezie jsou místní studánky a stromy (především lípa jako český národní symbol a pevný most mezi dějinami a současností), a její silou, např. v případě bouří či jiných živelných katastrof. Fencl se v básnění nevyhýbá ani vlastní současnosti, tedy událostem, které sám prožil. Akcentuje hlavně všednodenní témata, která jsou spjata s životem na vesnici, všimá si jejího rozvoje a nesporného pokroku, ovšem nepomíjí ani neúspěchy, k nimž v době budovatelské rovněž nezřídka docházelo.

Výběr Fenclový poezie je uceleným souborem různorodého a rozmanitého básnického díla talentovaného žilovského rodáka. Básně mají spe-

cifickou poetiku a vysokou výpovědní hodnotu. Jsou nejen o dějinách obce, místních lidech a jejich životech, ale také (a hlavně) o autorovi samotném. Zprostředkovávají zájemcům jeho pohled jak na události dávno minulé, tak na dějinné procesy z nedávné doby či téměř ze současnosti.

Fenclovův pohled je jistě subjektivní a každý se s ním nemusí ztotožnit, přesto je však zajímavé se s ním se-

známit. Je tedy dobře, že to jeho rodná obec v rámci připomenutí Fenclových nedožítých 95. narozenin všem občanům a rodákům umožnila.

Budiz všem místním, ale i přespolním přáno, aby Fenclova poezie dělala radost jako trvalá památka na jejich rodáka, spoluobčana a člověka, který Žilovu a Stýskalům postavil trvalý pomník ze slov a veršů!

PROMĚNY ŽIVOTA V HORNÍ BŘÍZE

■ Ladislav Čása

Vývoj osídlení Horní Břízy a jejího okolí byl na samém počátku (od 12. století až do období vrcholného středověku) nerozlučně spjat se zemědělstvím. Mezi hlavní důvody výběru místa lokátorů pro usazení obyvatel v Březí a v Čermné patřily zejména vhodné klimatické podmínky. Základním předpokladem pro životaschopnost obce byl dostatek půdy k obdělávání a napojení na zdroj vody, ze sociálního hlediska hrála v obci nejdůležitější roli náves.

Vsi Březí i Čermná přečkaly v 17. století třicetiletou válku a nezanikly, jak tomu bylo u zhruba třetiny sídel na českém venkově, zrušení nevolnictví (1781) a roboty (7. 9. 1848) přineslo mnohé občanské svobody. Došlo k pozemkové reformě, která si kladla za cíl zvýšit zemědělskou výrobu prostřednictvím zakládání nových a menších usedlostí namísto stávajících velkých panských dvorů.

Podoba zdejších statků postavených po ničivém požáru v roce 1865, který změnil tvář bývalé vsi Březí, připomíná svým půdorysem obděl-

ník, jehož střed tvoří dvůr. Vjezd byl zastaven vstupní branou s vraty pro povozy a dále brankou pro chodce. Uzavřený, zděný statek charakteristický pro 19. století, jehož obytné stavení bylo většinou orientováno čelem k návsi. Sestávalo ze síně domu, kuchyně, světnice, čeledníku a „kvelbu“, místnosti pro skladování. V jeho delší boční části byl vchod s verandou směřující na dvůr. Obytné stavení bylo často lemováno zápražím s přečnívající střechou. Rovnoběžně s obytným domem byla postavena sýpka, která byla někdy i v patře nad kůlnami. Proti vratům stála většinou stodola a po stranách hospodářské budovy (chlévy, maštale atd.). Za stodolou se často nacházely buď ovocné sady, nebo rovnou přilehlé polnosti.

V závěru 19. století do regionu dynamicky vstoupila industrializace. První tovární výroba se v Horní Březě objevila už kolem roku 1848. V hornobřízských olejních Johanna Starcka začala s výrobou dýmavé kyseliny sírové také těžba černého

Horní Bříza na dobové pohlednici.

uhlí v lokalitách „Na Horách“ a „Na Čábalkách“. Převratný vliv na rozvoj obce pak měla výstavba železniční trati roku 1873 spolu se začátkem těžby kaolinu a zavedením výroby keramického zboží podnikatelem Johannem Fitzem. S tovární výrobou zde vzniklo mnoho pracovních míst nezemědělského charakteru. Místní obyvatelstvo tak zčásti přešlo od zemědělských aktivit k těm nezemědělským a půda přestala být výhradním zdrojem obživy. Se změnou obživy se měnila i struktura obyvatel obce, podobně jako charakter nové zástavby.

Mezi usedlíky přibývali tzv. kovrolníci - domkáři, kteří chodili do zaměstnání nejčastěji do zdejších kaolinových nebo uhelných dolů a ve volném čase nebo o nedělích pracovali na svých polnostech. Jejich ženy se s dospívajícími dětmi staraly o početnou rodinu a hospodářské zvi-

řectvo. Domky v okrajových částech obce, podél příjezdových komunikací, ztrácely podobu dřívějších selenských usedlostí. V Horní Bříze bylo v roce 1900 obděláváno 1388 ha zemědělské půdy (331 ha polí, 49 ha luk, 8 ha zahrad, 29 ha pastvin, 976 ha lesů). Bylo zde chováno 56 koní, 234 kusů hovězího dobytka, 97 ovcí, 82 vepřů. Koní bylo využíváno jak ve vlastním hospodářství, tak k povoznictví a ke stahování dříví v lesích v zimních měsících.

V meziválečném období (1918–1939) se místním zemědělcům, tak jako v celé republice, obecně zlepšovaly životní podmínky, většinouvé zůstávali spjati s půdou. S narůstajícím podílem zdejších obyvatel, žijících se ale mimo zemědělství a s rozvojem spolkové i politické činnosti, ztratila Horní Bříza postupně charakter typické vesnice. Za okupace, během druhé světové války, se do

života místních sedláků promítly protektorátní předpisy, nařízení, příkazy a zákazy, povinné dodávky.

Radikální zlom ve vývoji českého venkova ovšem nastal po roce 1948 vlivem násilné kolektivizace zemědělství. K založení JZD (jednotné zemědělské družstvo) v Horní Bříze došlo 19. září 1952 a prvním předsedou byl zvolen Josef Pokorný. Z nezávislých sedláků se stali, často pod nátlakem, družstevníci. Od konce 60. let 20. století přišla na venkov další vlna technologického pokroku a životní styl obyvatel se už více přibližoval stylu městskému. To platí i pro Horní Břízu. Staré statky a domky byly přestavovány, často změnily původní vnitřní dispozice, budovaly se obývací a dětské pokoje, garáže.

V roce 1972 bylo sloučeno zdejší JZD se sousedním v Žilově a vzniklo tak „JZD Pokrok“ se sídlem v Žilově. Předsedou se stal Stanislav Hnát ze Žilova. Do hornobřízské zástavby s rodinnými domy a objekty se sedlovými střechami přibýly v 80. letech panelové domy a na začátku následujícího desetiletí zmizely četné hospodářské objekty určené např. k chovu drůbeže a králíků. Namísto ovocných stromů a pěstební plochy zeleniny byly zakládány trávníky, bazény, pergoly, odpočinková místa se zahradními krby k posezení a ke grilování. Příznačný klid, dříve narušovaný zvuky domácího zvířectva, nahradil rámus elektrických nebo benzinových motorů sekaček na trávu. Obyvatelé místních „bytovek“ si začali pořizovat chaty na Střele a v blízkosti Hracholuské přehrady. Naproti tomu si Plzeňané kupovali nabízené pozemky k výstavbě chat

ve Slunečním údolí a chalupy ve Staré vsi.

Tradiční venkovský život se nepodařilo obnovit ani po „sametové revoluci“. Vlastnické vztahy k zemědělské půdě sice byly akceptovány, ale zájem majitelů vrátit se k tomu, co dělali jejich předkové, se už nedostavil. K soukromému hospodaření se zde nevrátil nikdo. V roce 1994 se Horní Bříza stala městem. Stále má podobu vesnice s panelovým sídlištěm. Dřívější zemědělský a venkovský charakter Horní Břízy nabyt jině podoby.

Podle současných statistických údajů se na katastrálním území města Horní Bříza nacházejí pozemky následujícího využití a výměry:

Orná půda	351,3 ha
Zahrada	41,3 ha
Ovocný sad	2,2 ha
Trvalý travní porost	61,2 ha
Lesní pozemek	930,2 ha
Z toho dobývací prostor na lesním pozemku	10,1 ha
Zastavěná plocha celkem	44,1 ha
Neplodná půda	14,8 ha

Zemědělskou půdu na katastru Horní Břízy obhospodařovala v roce 2020 převážně Žilovská zemědělská a. s. Ta má celkem k dispozici 236 ha (orné půdy 198 ha, travních porostů 38,5 ha a úhoru 0,5 ha).

KRALOVICKÝ OBZOR A FERDINAND ŠREKR

■ Bohdan Zilynský

Rok 1921 zanechal výraznou stopu v nepříliš bohatých dějinách žurnalistiky severního Plzeňska. Dne 5. února začal po téměř šestileté přestávce znovu vycházet list Kralovický obzor, opatřený podtitulem Krajinský pokrokový týdeník pro okres kralovický, manětínský a podbořanský. Jeho osmý ročník se tedy nepřekryl s příslušným kalendářním rokem a byl ukončen dvojčíslem 51–52 teprve 20. ledna 1922.

Opřavdovou duší tohoto listu zůstal stejně jako v předchozích sedmi ročnících Ferdinand Šrekr, původně vlastně Schrecker (1869–1936). Rodák ze Šárky u Prahy se stal v Praze tiskárenským dělníkem a hrál určitou roli v omladinářském hnutí. Po krátkém věznění, které bylo důsledkem těchto aktivit, odešel na určitou dobu za prací do Anglie. Po návratu do Čech hledal určitou dobu nové uplatnění.

Souhrou okolností se stal na tři desetiletí obyvatelem Kralovic a významnou místní osobností. Byl nejen vydavatelem a zodpovědným redaktorem jediných kralovických novin, ale také majitelem tiskárny, kde byl tento list dotvářen. Z Kralovic pak jeho výtisky směřovaly do celého okresu, ale i do Plzně, Prahy i vzdálenějších koutů republiky: jeden předplatitel se přihlásil např. až z Užhohrodu. Výtisky týdeníku však v nemalém počtu směřovaly do vzdálené severní Ameriky k osobám, které se z Kralovicka vystěhovaly v předchozích desetiletích.

Kralovický obzor z 5. 2. 1921.

O Šrekrovi, který se podílel i na kralovickém městském životě také jako člen městské rady, toho bohužel víme stále ještě poměrně málo. Psali o něm Irena Bukačová v třetí ročníku tohoto sborníku, v r. 1993, a Karel Rom v pláském Archivním zpravodaji v r. 1999. Šrekr patří rozhodně mezi kralovické osobnosti, které by si zasloužily aspoň menší monografii. V tomto krátkém příspěvku se však chci zaměřit pouze na Kralovický obzor, kterému by se také měla věnovat podstatně větší pozornost než dosud. Tentokrát chci ale upozornit jen na několik zajímavostí, souvisejících s jeho prvním obnoveným ročníkem.

V první řadě zaujme to, že časopis čekal na obnovení tak dlouhou dobu. Většina českých krajinských listů i jiných periodik, zastavených za první světové války, začala totiž znovu vycházet už v roce 1918 nebo v roce následujícím. V Kralovicích i v celém okrese bylo zřejmě příliš málo lidí, kteří měli upřímný zájem na vydávání periodika, které zaujímalo v některých otázkách značně jednostranný či nesmiřitelný postoj, např. v dobových sporech nábožensko-konfesionálních.

Pozdní znovuzrození Kralovického obzoru však zřejmě způsobily především finanční problémy. Šrekr ve svém týdeníku několikrát poukázal na těžkosti, se kterými se musel potýkat. Často k tomu využil rubriky tehdy běžné, nazvané Listárna, kde komunikoval o různých věcech s předplatiteli svého týdeníku. Finanční stránku vydávání listu komentoval už v šestém čísle s úsměvnou ironií: „Na honorář nehledíme, neboť máme veliké zisky, takže asi příštím rokem budeme rozdávati zdarma, když již prvním rokem zůstává nám přes polovičku /předplatitelů/ dlužno. Jen poštovné činí 75 K za týden. Tisk, barvu, papír a slunce máme ovšem zadarmo, ještě bychom si přáli, kdybychom měli na zahradě celý rok trávu k dispozici. Měli bychom ještě jiná přání, ale raději končíme, abychom nevyvolali bledou závist a třeba i konkurenci.“ Je pravda, že ohlas listu se zvyšoval a po půl roce vydávání stoupl náklad o polovinu – přesné číslo však udáno nebylo. Nicméně v č. 35 psal Šrekr znovu celkem

neradostně: „Z vydávání novin nemáme žádného prospěchu, protože předplatitelů bylo by třeba ještě jednou tolik, aby se práce naše aspoň zaplatila“.

Situaci nemohli plně vyřešit ani už zmínění předplatitelé z USA, ač se snažili po svém a často dosti originálně pomoci. Tak jistý čtenář ze státu Dakota zaslal Šrekrovi čtyři páry střeviců a punčoch, do každého střevíce pak přistrčil jako svérázný bonus mýdlo, které Šrekr ve svém komentáři přivítal nejvíc. Vystěhovalci z Kralovicka byli jistě vděční za novinky z rodného kraje, většina z nich však zprvu nedokázala dodat žádné vzpomínky či jiné příspěvky.

Tím už se dostáváme ke krátké úvaze o obsahu a politicko-společenském zaměření prvního poválečného ročníku. Šrekr naznačil v tomto směru dost hned v úvodníku prvního čísla. Vyzvedl zde zásluhy T. G. Masaryka a jeho žáků o vznik nezávislé republiky, zároveň však upozornil na „nepochopení tzv. inteligence pro současnou dějinnou chvíli“. Šrekr zároveň zdůraznil úkoly důležité po dvou letech existence republiky: „Musíme se převychovat, odrakouštit a odrímanit. Osvojit si vyšší názor světový, hledět na vše z vyššího mravního stanoviska. Vytknouti si jasný a určitý cíl životní, který dosáhnouti můžeme jen namáhavou prací a vytrvalostí.“ Tyto principy, které měly být závazné pro čtenáře listu, podtrhl v závěru úvodníku ještě citováním myšlenky Františka Palackého.

Realizovat tyto vznešené názory v maloměstě typu Kralovic a jeho

Kralovický obzor 22. 4. 1938.

každodenním životě nebylo jistě snadné. Spojení jednoho s druhým naznačuje např. popis kralovických prvomájových oslav v r. 1921. Šrekr vyličil důkladně manifestaci agrárníků i stoupenců levicových stran, v závěru však mu neunikl tento detail: „Oba tábory a průvody byly čteně navštíveny a vše odbylo se v pořádku až na některé bujné noče, jež dusotem svým vyrušovali řečníky, což budíž napříště zamezovat.“ Zprávu o oslavách v r. 1922 jsem zatím nečetl, takže nemohu posoudit, nakolik se to podařilo.

Šrekr však zůstal své představě o podobě a obsahu listu věrný. Pěstoval kult T. G. Masaryka, věnoval značnou pozornost i výročím Mistra Jana Husa, Karla Havlíčka Borovského a Aloise Jiráska, propagoval

cíle spolku Volná myšlenka a brojil neúnavně proti snahám Habsburků o návrat k moci, ale zejména proti katolicismu a klerikalismu. Zde se Šrekr řídil tehdy rozšířeným heslem „Ven z římského ovčince!“ a sledoval tedy se sympatií všechny snahy církví československé a česko-bratrské o získání pozic na území severního Plzeňska.

Kralovický obzor zůstal po svém obnovení časopisem rozsahově nevelkým, protože vycházel jen na čtyřech, výjimečně na šesti stránkách. Omezeným finančním možnostem odpovídalo na počátku dvacátých let také značně skromné typografické vybavení listu. Jeho obsah se omezil především na zprávy o nejdůležitějších událostech a krátké místní informace z Kralovicka a zčásti i z Manětínska, zatímco sousední, převážně německé Podbořansko, uvedené v podtitulu, zůstalo téměř úplně stranou. Skoro žádné místo nezbylo na literární příspěvky. Tím spíše si Šrekr nemohl dovolit ani připojování románové přílohy, ač by byla čtenářům jistě vítána.

Ani okruh autorů nebyl v osmém ročníku nikterak široký. Šrekr se pokusil sehnat několik spolupracovníků z doby před první světovou válkou, patřil k nim např. kozlanský městský tajemník Pavel Vyšata nebo někteří rodáci z okresu, kteří působili už delší dobu v Praze, hlavní tíha při přípravě jednotlivých čísel však ležela na něm. Šrekr tedy řadu článků připravil sám, nebo přetiskoval z různorodých pražských listů to, co mu připadalo zajímavé a užitečné. Zcela specifická byla spolupráce kra-

lovického poválečného starosty Václava Boháče, majitele strojí a zámečnické dílny, se Šrekrovým listem. Boháčovo působení v starostovské funkci signalizovalo posun voličských sympatií v Kralovicích počátku dvacátých let směrem doleva. To korespondovalo s politickým profilem Šrekra v tomtéž období. Právě proto poskytl Boháčovi ve svém listu hodně místa pro jeho úvahy. Po většinu osmého ročníku tiskl Kralovický obzor takřka nekonečný Boháčův článek „Kralovice v minulosti, přítomnosti a budoucnosti“. Jednalo se o nastavovaný, velmi nevyrovnaný a v jistém směru prostoduchý text. Jeho autor, který neměl historické vzdělání, vykládal velmi diskutabilním způsobem různé události z dějin Kralovic a okolí, a to i ve spojitosti s aktuálními majetkovými nároky

města. Právě vzhledem ke své problematičnosti si ovšem tento Boháčův opus zaslouží samostatnou pozornost.

Určité naplnění Šrekrových ideálů představovala na počátku října 1921, tedy právě před sto lety, krátká návštěva prezidenta Masaryka v Kralovicích. Nejvyšší představitel státu uskutečnil zastávku po cestě do Plzně, kterou vykonal automobilem, a Kralovický obzor věnoval této události pochopitelně zcela mimořádnou pozornost. Taková událost jistě povzbudila Šrekra k další snaze o naplňování programu na stránkách Kralovického obzoru. Zbývalo mu k tomu ještě patnáct let, během kterých prodělala podoba i obsah týdeníku další změny, které znamenaly v určitém ohledu zdokonalení listu.

VES HRADECKO A JEJÍ POČÁTKY

■ Petr Rožmberský

6) Grunt Martina Leipolda
Roku 1696 jako grunt č. 1. Martin Leipold pocházející také z „Lauben“ (viz VS 2/2021) platil splátky v letech 1697–1725, potom platil Kryštof Leipold v letech 1726–1747. Až v roce 1755 byla do register zapsána změna – po Martinově smrti se ujal Leipoldovského gruntu nejmladší syn Kryštof a hospodařil tu bez řádného zápisu, který byl učiněn až nyní. Měl zaplatit za palivové dříví a kontribuci a vyplatit podíly nápadníkům, celkem 71 kop grošů. Spolu s gruntem dostal 2 koně, krávu, vůz, pluh, bránu, řetěz, sekeru a jiné náradí. Roboty a plat jako u gruntu 2. Rodiče již

pokračování z minulého čísla

byli zřejmě po smrti, neboť není výmíněn výminek. Kryštof platil splátky v letech 1756–1787, i když už roku 1785 předal živnost nejmladšímu synu Dominikovi s tím, že bude splácet dlužnou kontribuci a dědictví starým a nynějším nápadníkům. S dvorem dostal 2 koně, vola, dvě krávy, 2 ovce, husu, vůz, pluh, 2 brány, řetěz, 2 klaničnický, 2 sekery, motyku, kosu, 4 srpy a další. Bratr a sestry jsou již „odbyty“, mimo chromé Anny, která je neprovdaná a bude mít ve dvoře byt a zaopatření do smrti. Roboty se bude řídit novým robotním patentem nebo se za ní bude platit. Úrok/plat činí 2 zlaté 20

krejcarů. Splátky zapsané u otce Kryštofa za roky 1786 a 1787 jsou zřejmě omylem, neboť Dominik platil již od roku 1786 do roku 1790.¹⁾

7) Grunt Kryštofa Fritsche

Roku 1696 jako grunt č. 1. Odkud Fritsch pocházel, není uvedeno. Splácel v letech 1696–1714, pokračoval Matěj Fritsch do roku 1747. Až v roce 1763 byl učiněn další zápis. Na Fritschovském gruntu – Matěj Fritsch byl v té době již 11 let po smrti – gruntu hospodařila jeho manželka, která už je velmi stará, a proto předává živnost synovi Petru Fritschovi. Ten bude platit splátky za dříví, kontribuci a nápadníkům, celkem 90 kop 51 grošů. S dvorem Petr dostal 2 koně, dvě krávy, tele (to dostane matka), vůz, pluh, bránu, železný kamnovec, plechovou troubu, dva řetězy, zavírku, 2 kosy, řezací stolicí s nožem a další potřeby. Také musí ještě zaplatit dluhy 10 a 5 zlatých a také obecnímu cestáři 2 zl. 15 kr. Matka bude mít za výminek byt a komoru ve dvoře, chlívek a určitá pole a loučku. Syn jí je má obdělávat a hnojit. Také je tu starý hospodář Matěj Čech, který roku 1731 měl výminek a podle „nynějšiho uznání“ má mít podobně polí až do smrti. Jestliže by se dvě Petrovy sestry měly vdát, bude povinen jim každé k svatbě dát vědro piva, čtvrtku hovězího masa, strych pšenice a půl strychu žita. Roboty a plat jako u gruntu č. 2. Petr platil vejruňky/splátky v letech 1768–1789. Poslední zápis na Fritschovský grunt (čp. 3) z roku 1790 informuje o odstoupení Petra a nastoupení Vojtěcha Fritsche. Petr byl už pro vysoký věk neschopný hospodařit a zastávat

všechny povinnosti a předal živnost jedinému synu Vojtěchovi v ceně 90 kop 51 gr. 5 denárů. Bude platit splátky za dříví, kontribuci, starým a novým nápadníkům, což celkem dělá výše uvedenou sumu. Dostává 2 voly, 2 krávy, 2 telata, 8 ovcí, 4 slepice s kohoutem, vůz, 2 pluhy, 2 brány, železný kamnovec, plechovou troubu, 5 řetězů, 2 kosy, kopáč, dvě sekery, říčici, 3 dřevěná řešeta a jiné. Syn bude povinen rodičům zajistit v tom dvoře byt, komoru pod schody, chlév přes dvůr vedle komory, sýpku nad komorou a vydávat jim ročně od každého druhu obilí určité množství a pro dobytek seno, otavu a slámu. Po smrti jednoho z rodičů budou dávky sníženy na polovic. Svým dvěma sestrám musí nový hospodář poskytnout „svatební výpravu“ – po čtvrt strychu žita a pšenice, 20 liber masa a pivo za jeden zlatý a darovat jim po krávi, ovcí a jehněti. Vojtěch zaplatil splátku za rok 1790.²⁾

8) Grunt Šimona Uhra

Roku 1696 jako grunt č. 1. Šimon Uher z Kaznějova se po smrti Jana Lejpolta na grunt přiřazenil. Šimon platil v letech 1696–1740, dále platil do roku 1747 Matěj Uher. V roce 1755 byl Uhrovský grunt zapsán nejmladšímu Šimonovu synu Matějovi s tím, že otec i matka Anna zemřeli a on již 14 let na gruntu hospodaří. Bude splácet dříví k palivu, kontribuci, dědicům, celkem 110 kop grošů. S gruntem Matěj dostal 2 koně, 2 krávy, 2 jalovice, svini, 5 ovcí, husu, 6 slepic, jeden dobrý a jeden špatný vůz, 2 pluhy, 2 brány, 2 řetězy, 2 sekery, 2 motyky a jiné potřebné věci. Musí do smrti živit chromou sestru

Markétu, ostatní jsou již vdané. Robota jako u gruntu č. 2, úrok jen 2 kopy grošů. Matěj platí dále v letech 1756–1764. Další zápis je z roku 1781, kdy je grunt postoupen Matějovu nejmladšímu synovi Josefu Uhrovi. Rodiče byli již po smrti, Josef měl splácet ještě staré nedoplatky a dědické podíly starým i novým nápadníkům – 110 kop grošů. Dostal 2 koně, 2 krávy, svini, 5 ovcí, husu, 8 slepic, špatný vůz, pluh, bránu, 2 řetězy, sekeru, motyku, 1 pár „držení“ a jiných věcí poskrovnou. Jedna sestra byla ještě svobodná, a když se bude vdávat, hospodář jí má podle svých možností „učinit výbytek“ a dát jí kus hovězího dobytka. Josef platil splátky v letech 1782–1790.³⁹

9) Grunt Jiříka Lajpolda

Roku 1696 jako grunt č. 1. Jiřík Lajpold z „Lauben“ (viz výše) platil splátky jen v letech 1696–1701. Důvod nacházíme v dalším zápisu z uvedeného roku 1701, kdy byl tento grunt zapsán Jakubu Hynkovi z Bílova. Jiřík Lajpold mu totiž selský dvůr v Hradecku prodal opět za 150 kop grošů. Jakub bude dál splácet zbývajících 126 kop grošů opatovi, již Jiříkem zaplacených 24 kop má být použito na uhrazení vrchností vystavěnou novou chalupy v Hubenově (zdá se, že Lajpold na hospodaření na gruntu nestačil a raději se stal chalupníkem). Jiřík zanechal při gruntu jen pluh a něco obilí. Hnuj si může vyvézt na své pole v Hubenově. O stodolu, kterou Jiřík vystavěl, se domluvili. Jiřík bude bydlet ve statku, dokud nebude chalupa vystavěna. Jakub Hynek pak platil splátky

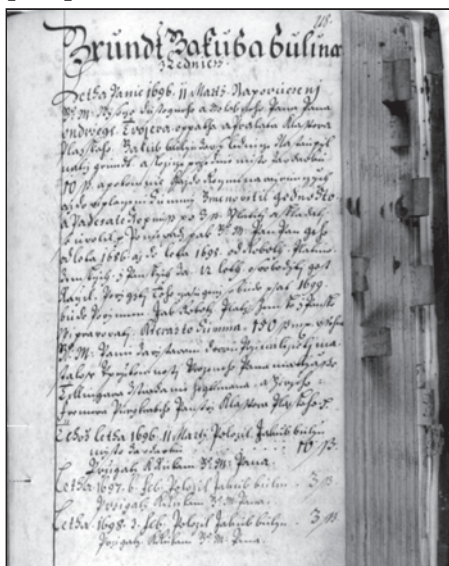
v letech 1702–1730, pak do roku 1743 Urban Hynek a roku 1744 Tomáš Vitch. Jemu byl totiž toho roku Lajpoltovský neboli Hynkovský dvůr zapsán, a to proto, že Hynek jej směnil s Vitchem za jeho chalupu. Zanechávají při dvoře i chalupě obilí na polích i v sýpce, píci na půdě, trávu na lukách a všechn nábytek. Také dluhy zůstávají na uvedených nemovitostech. Dvůr oceněn na 150 kop, Tomáš Vitch má dál splácet dvůr, platit kontribuci a vyplácet nápadníky. Robota i platy stejné jako na dvoře č. 2. Tomáš platil v letech 1745–1757. Další zápis z roku 1757 na dvůr Lajpoltovský nebo Hynkovský svědčí Jakubu Číhovi z Hradecka. Protože vdova po Tomášovi Barbora pro stáří dále hospodařit nemohla a nejmladší dcera Dorota jakožto dědička je ještě tuze mladá, byl dvůr připsán Jakubu Číhovi, který se chce oženit s nejstarší dcerou Annou. Bude platit splátky za dvůr, kontribuci, za dříví, starým i novým dědicům, celkem 181 kop. Přebírá 2 koně, 2 krávy, 3 jalovice, volíka, svini, 4 prasata, 7 ovcí, husu, 7 slepic, vůz, pluh, 2 brány, 3 řetězy, pilu, železný kamnovec, kamenné koryto, moučnou truhlu, truhlu na žito, podávky, 2 kosy, řezací stolicí a jiné malé věci. Matka se chce stravovat při zeťově stolu; kdyby pak nechtěla, tak bude užívat půdičku ke vratům, chlívek, světničku nad velkou sýpkou, komoru vedle moučné komory a jistá pole, zahrádku u stodoly, záhon na zelí a záhon na řepu, a to vše do smrti. Hospodář jí to musí obdělávat a hnojit. Potom to bude užívat dcera Dorota, a protože dobrovolně po-

stoupila svůj dědický nárok, dostane od hospodáře krávu a ovci s jehnětem. Roboty jako při dvoru č. 3, úrok ve výši 2 kopy 30 grošů. Jakub Čiha platil splátky jen v letech 1758–1761 a v letech 1764–1788 Pavel Kubík. To objasňuje zápis na Lejpodovský nebo Hynkovský grunt (čp. 7) z roku 1790. Jakub Čiha totiž přenechal dvůr svému švagrovi Pavlu Hynkovi (provádala se za něj výše zmíněná Dorota). Pavel převzal živnost v hodnotě 181 kop grošů; tu sumu musí vyplatit na splátkách za dvůr, kontribuci a dědicům. Nový hospodář převzal 2 koně, 2 krávy, 3 jalovice a náradí podle předešlého zápisu. Musí vykonávat roboty, odvádět plat vrchnosti a obecní a zádušní pohledávky, které na tu živnost připadají. Zapsána je splátka za rok 1790.⁴⁾ Nezbývá než předpokládat, že Pavel Kubík a Pa-

vel Hynek jsou jedna a tatáž osoba, na niž přešlo jméno „po chalupě“.

10) Grunt Jakuba Bulína

Roku 1696 jako grunt č. 1. Jakub Bulín z Lednice platil splátky za dvůr v letech 1696–1719, 1720–1722 platil Matěj Bulín, 1723–1728 Jan Bulín a 1729–1747 Václav Bulín. Podle dalšího zápisu z roku 1755 zde hospodařili synové po nebožtíkovi Jakubu Bulínovi, napřed Matěj, potom Jan, a když ten také zemřel, vdova po něm se provdala za Václava Uhra („po chalupě“ Bulín, viz výše). Nyní zemřel i Václav Uher a zatím dorostl dědic po Janovi Bulínovi, po otci pokřtěný taktéž Jan, jemuž se grunt odevzdává. Bude platit za dříví, splátky na dvůr, kontribuci, dědické podíly dědicům po Jakobovi a Janovi, celkem 131 kop. Matka Dorota mu odevzdala 2 koně, jalovici, 2 slepice, 3 kuřata, vůz, pluh, bránu, sekeru, nebozez, 2 řetězy a malé věci. Matka bude mít byt – komoru přes dvůr, světničku nad ní, chlívek k stodole a malý chlíveček, pídu nad chlévem, kus stodoly, určitá pole a palouček (bude obdělávat hospodář), dva záhony na zelí a k předivu, zahrádku pod okny. Kdyby se měla vdávat sestra hospodáře, má ji učinit náležitý „výbytek“ a dát jalovičku. Roboty a plat jako u gruntu č. 2. Jan Bulín platil splátky v letech 1759–1788. Následuje další zápis na Bulínovský grunt (čp. 8) z roku 1790; starý hospodář Jan Bulín kvůli své sešlosti předává živnost svému prostřednímu synu Janovi v hodnotě 131 kop grošů. Bude splácet vrchnosti, kontribuci, starým a novým dědicům jejich podíly, celkem ve výše uvede-

Registra gruntovní pro ves Hradecko, založená roku 1696. Zápis o gruntu Jakuba Bulína.

né sumě. S živností přebírá 2 voly, krávu, 3 ovce, vůz, pluh, brány, 2 řetězy a jiné hospodářské nářadí. Otec a jeho žena si vymínují byt s hospodářem, komoru, chlév, půdu nad chlévem, sýpku přes dvůr, ročně určité množství pšenice, žita, ovsa a ječmene, slámy, sena a otavy. V případě úmrtí jednoho z rodičů bude výminek snížen na polovinu. Nový hospodář se zavazuje poskytnout nejmladšímu bratru Rehořovi místo na vystavění chalupy a po smrti rodičů mu poskytovat polovinu výminku. Také mu dle své možnosti poskytne svatební výpravu a dá mu při svatbě krávu a 2 ovce. Zavazuje se vykonávat a platit všechny zemské a vrchnostenské roboty a peněžité povinnosti i obecní břemena. Jan Bulín ještě souhlasil, že až jeho bratr Josef, hospodařící na živnosti Nitšovské jen do plnoletosti dědiců, bude potřebovat, přenechá mu „plácek k vystavění baráku“. Následuje jedna splátka z roku 1790.⁵⁾

11) Grunt Matěje Nitše

Roku 1696 jako grunt č. 1. Matěj Nitše opět z „Lauben“ platil splátky v letech 1696–1731, potom do roku 1747 platil Jan Nitše. Až roku 1755 byl Nitšovský grunt připsán jedinému Matějovu synovi Janu Nitšemu. Když „dědek“ Matěj ze světa sešel, hospodařil tu mnohá léta Jan. Když i ten zemřel, vdala se vdova za Rudolfa Hečka a nyní zemřela. Zatím však dospěl Janův syn, taktéž Jan, jemuž je grunt odevzdán. Musí splácet dříví, za dvůr, kontribuci, dlužný úrok, podíly dědicům po Matějovi a Janovi, celkem 100 kop. S živností dostal 3 koně, hříbě, krávu, 3 jalovice, 2 pra-

snice, 2 prasátka, husu, 13 slepic, špatný vůz, 2 pluhy, 2 brány, 2 „hřebřiny“, 2 „fasunk“, 2 korby, řezací stolici, 3 řetězy, dláto, 2 nebozezy, pilku, sekeru, klamr, motyku, stuhař, „klepací“ kladivo, „kracy“, 2 hnojné vidle, kopáč, obilní kosu, 2 travní kosa a jiné věci dle potřeby. Otčím Rudolf bude mít ve dvoře byt, hořejší komoru, dolejší chlév a určitá pole, loučku, 2 záhony na zelí a na předivo, což bude užívat tak dlouho, jak dlouho hospodařil – 9 let. Nejsou uvedeny žádné splátky. Další zápis na Nitšovský neboli Reitknechtovský grunt je z roku 1781. Dozvídáme se, že Jan Nitše brzy po převzetí gruntu zemřel, vdova se znovu provdala za Josefa Beneše a spolu zde několik let hospodařili. Po její smrti si dědičku statku, dceru Nitšovu, vzal za manželku Martin Hynek, jemuž se nyní dvůr připisuje. Měl splácet dlužnou kontribuci a úrok a vyplácet staré i nové nápadníky v celkové sumě 100 kop 26 grošů. Společně se dvorem Martin dostal 2 voly, volíka, krávu, tele, svini, 2 prasata, ovci, 2 husy, 8 slepic, 2 kohouty, vůz, 2 pluhy, bránu s železnými hřeby, řebřiny, fasunk, špatnou řezací stolici s nožem, travní kosu, 3 srpy, klepací kladivo s babkou, 2 sekery, motyku, železnou lopatu, 2 dřevěné lopaty, řetěz zavírku, 2 malé řetězy, volský řetízek, 2 držení, 4 velké chomouty, mandlířku, špatný železný kamnovec, vidličky u prsku, podávky, špatné hnojné vidle, kopáč, přední váhy, 2 zadní, dláto, nebozez latovník, kladní pilu, klamr, plechovou troubu, dřevěné řešeto a 3 srpy (sic! – viz výše). Otčím Josef Beneš bude za 18 let

hospodaření na tomto dvoře užívat do smrti určitá pole a louky. Protože odprodal kůlnu a maštal a ve dvoře není dost místa, nemůže tam mít byt, ale má si hledat podruživství. Mimo roboty bude nový hospodář Martin Hynek odvádět plat vrchnosti jako u gruntu č. 2. Následují „vejruňky“ placené Martinem „Hürthem“ v letech 1782–1787 a Josefem Bulínem (1788–1790). Poslední zápis na Nitšovský grunt (čp. 9) z roku 1790 říká, že Martin Hynek zemřel roku 1787 a vdova Anna se provdala za Josefa Bulína a hospodařili do roku 1790. Tímto zápisem bylo jejich hospodaření „zlegalizováno“, a to až do dospělosti Hynkova nejstaršího syna a dědice Josefa; slibují, že mu potom grunt vydají. Grunt jim byl odevzdán v staré odhadní sumě 100 kop. V této sumě mají splácet dluhy vrchnosti a na kontribuci a dědicke podíly starým a novým nápadníkům. Josef Bulín s dvorem obdržel 2 voly, volíka, 2 krávy, 2 telata, 2 ovce, 2 jehňata, prasnici, 3 prasátka, starou husu, 4 mladé, 9 slepic, kohouta, špatný vůz s řebřinami, 2 pluchy s jednou radlicí, 2 špatné brány, 2 velké sekery, motyku, špatný řetěz zavírku a klamezník, železnou lopatu, špatnou řezací stolicí s nožem, travní kosu, 2 srpy, 2 hnojné vidle, kopáč, špatné podávky, volské držení s „prostrankama“, kládní pilu tuze špatnou, ruční pilku, nebozez laťovník, dláto, špatný struháč, klepací kladivo s babkou, 2 špatné pytle, kolovrátek, dřevěné řešeto, dřevěnou lopatu, vidličky u prsku, děravý kamnovec, stůl v sednici, 6 obrazů na skle, polici, truhlu na mouku, díži na chléb, starou pradlici,

2 vodní vědra a volský škopek. Otčím neměl ubližovat sirotkům, měl je šatit a stravovat; kdyby úmyslně na živnosti způsobil škodu, bude povinen ji nahradit. Otčím za každý rok hospodaření má mít ve dvoře 18 let výmínek. Budoucí hospodář musí otčímovi zdarma postoupit od gruntu místo na postavení chalupy. Bude mu muset také navrátit dobytek a obilí, které otčím do živnosti vložil. Z gruntu se budou plnit všechny robotní a peněžní povinnosti na něm váznoucí. Josef Bulín zaplatil splátky za rok 1790.⁶⁾

12) Grunt Jakuba Soukupa

Roku 1696 jako grunt č. 1. Jakub Soukup, pocházející z Hodyně, platil splátky v letech 1696–1725, po něm splácel Havel Soukup (1726–1747). Následuje zápis na Soukupovský grunt z roku 1755, kdy Havel Soukup pro sešlost věkem dál nemínil hospodařit a předal grunt svému synu Kašparovi. Ten bude muset splácet dluhy za dříví, starý zápis a kontribuci a podíly dědicům – 118 kop grošů. Kašpar Soukup spolu se dvorem dostal 3 koně, 2 volíky, krávu, 2 ovce, 5 slepic, vůz, 2 pluchy, 2 nová okovaná kola, 2 brány, 3 velké řetězy, 4 klaničnický, 2 sekery, 1 ruční, 2 vidle, kopáč a jiné věci dle potřeby. Otec Havel bude mít ve dvoře byt, komory na srubu, dolejší chlév, kus stodoly a jmenovaná pole, která bude obdělávat a hnojit nový hospodář. Také „zahrádku stromovou“ za stodolou pod stružkou, co někdy dědek užíval a jabloňku „vejlimek“; ovoce se vždy bude se synem dělit na polovinu. Již vdaná dcera/sestra dostane po smrti otce kus hovězího dobytka. Roboty

a úrok jako u dvora č. 2. Kašpar Soukup platil splátky v letech 1756–1766. Zápisem z roku 1788 na Soukupovský grunt byla živnost po časně Kašparově smrti předána jeho nejmladšímu synu Josefovi. Kašparova vdova se znovu provdala za Martina Hotlka, s nímž zde hospodařila, a když roku 1788 ležela na smrtelné posteli, před rychtářem prohlásila, že grunt odevzdává synu Josefovi. Josef měl platit ještě starý dluh za grunt a podíly starým a novým nápadníkům, celkem 115 kop. Spolu s gruntem dostal 2 voly, krávu, 5 slepic s kohoutem, husu, vůz, pluh, 2 brány, velký řetěz, klaničnick, sekeru velkou a malou, 2 vidle, kopáč, novou kládni pilu, řezací stolicí, kosu, 2 srpy, 2 dláta, struháč, podávky, 4 pytle, kosnosu(?), klamr, 3 nebozezy a poskrovnu ostatního drobného nářadí. Otčím „nehrubě dobře“ hospodařil, a naposled přes 3 léta od manželky odešel a sloužil v Čisté. Přesto mu Josef ze své dobré vůle dá ve statku byt a komoru a k tomu kus pole až do smrti. Robotu se bude řídit novým robotním patentem, úrok jako u dvora č. 2. Zapsány plátky za rok 1790.⁷⁾

13) Grunt Jana Piškule

Roku 1696 jako grunt č. 1. Jan Piškule neb „Pabrda“ (odkud pocházel, není uvedeno) platil splátky v letech 1696–1720, potom Josef Piškule (1721–1747). Piškulovský grunt byl roku 1755 předán Janovu synu Josefovi. Josef totiž po otcově smrti na gruntu hospodařil a až nyní se mu úředně zapisuje. Bude splácet dříví, starý zápis, kontribuci a vyplácet dědice, celkem 118 kop 57 grošů 5 denárů. Spolu se dvorem převzal 3 ko-

ně, 3 krávy, svini, ovci, 4 slepice, vůz, 2 pluhy, bránu, řetězy a jiné hospodářské věci podle potřeby. Robotu a plat jako u dvora č. 2. Josef platil splátky v letech 1756–1762, následoval Pavel Piškule (1764–1766). Zápisem z roku 1781 byl Piškulovský grunt předán Matouši Vlkovi z Bílova. Josef Piškule totiž zemřel a poté zde hospodařila vdova Markéta předně se synem Dominikem, který však také zemřel, a pak s druhým synem Karlem, který měl být dědicem. Karel však nechal dvůr zpustnout, protože se ho ujala Karlova nejmladší sestra Anna a dvůr odevzdala dceři Kateřině. Ta se provdala za Matouše Vlka. Nový hospodář Vlk bude muset splácet zbytek předešlého zápisu a vyplatit nápadníky, celkem 100 kop, 51 grošů 5 denárů. Při nástupu na živnost dostal Vlk špatnou kobyly, volíka, krávu, vůz s jedním dobrým kolem, pluh, bránu s osmi hřeby, sekeru, zlámanou kosu, chomout, řetěz a ostatního nic. Matouš Vlk zaplatil další dluhy. Robotu dle nového robotního patentu, úrok jako u dvora č. 2. Vejruňky Matěj platil v letech 1782–1790.⁸⁾

14) Grunt Jana Sopra

Roku 1696 jako grunt č. 1. Jan Sopr, rozený ve vsi Mladoticích, platil splátky za dvůr v letech 1696–1725, roku 1726 platila vdova a pak Petr Sopr (1727–1730) a Václav Sopr (1731–1747). Roku 1755 byl učiněn zápis na Soprovský dvůr, z nějž plyne, že dědic Bernard Sopr hned první rok neuměje hospodařit postoupil grunt Tomáši Vlkovi z Bílova, jemuž svědčí tento zápis. Musel splácet dluhy za palivové dříví, doplatit starý

zápis, kontribuci a dědické podíly nápadníkům. Také musí zaplatit ostatní nadělané dluhy. S živností dostal 2 koně, hříbě, jalovici, ovci, 3 slepice, husu, vůz, 2 brány, 3 řetězy, podávky, obilní a travní kosu, dláto, řezací stolicí a jiné malé věci. Bernardova matka bude mít ve dvoře byt, komoru, chlív, „půdku“ nad komorou, jmenované polnosti, loučku, 2 záhony na předivo a zelí. Pole jí musí nový hospodář obdělávat a hnojit. Také kousek zahrady vedle Hojtky až k Hubenářům a z jabloní v té zahradě polovinu. To bude užívat do smrti, potom její syn Bernard za postoupení gruntu. Poněvadž je obava, že by s nynějším hospodářem „nic dobrého navariti nemohli“, bude mu Vlk ročně za byt a komoru dávat kopu grošů. Tři sestry Soprovky jsou již provdány, ale čtvrtá Marie, kdyby se do matčiny smrti neprovdala, budou jí náležet její kráva a ovce. Robota

a úrok jako u dvora č. 2. Tomáš Vlk splácel v letech 1756–1770, následoval v placení nepravidelně Mikuláš Sopr (1773–1783). Zápis z roku 1783 uvádí, že vdovec Tomáš, již velmi sešlý, předal Soprovský grunt jedinému synu Mikulášovi s tím, že bude splácet dříví a kontribuci a vyplácet staré a nynější nápadníky, celkem 90 kop 9 grošů. S živností dostal Mikuláš 2 koně, vola, krávu, ovci, 6 slepic s kohoutem, sviňku prvníčku, 2 prasata, vůz, 2 pluhy, 2 brány, podávky, sekeru, motyku, kladní a ruční pilu, 2 vidle, kopáč a ostatní dle potřeby. Otec Tomáš je tuze starý, a proto nechce výminek, jen stravu při stole hospodáře až do smrti. Robota se nyní bude řídit novým robotním patentem (nebo za ní platit náhrada), úrok jako u dvoru č. 2. Mikuláš Sopr/Vlk, který přijal jméno „po chalupě“, splácel pak v letech 1786–1790.⁹⁾ *pokračování příště*

Poznámky:

- 1) Kočka, V.: Dějiny politického okresu Kralovického I. Kralovice 1930, s. 30, 145.
- 2) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 122–123, 147v–150.
- 3) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 98–103.
- 4) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 170–174.
- 5) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 194–200.
- 6) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 218–223v.
- 7) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 242–248v.
- 8) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 290–294v.
- 9) Státní okresní archiv Plzeň-sever v Plasích, fond VS Plasy, inv. č. 290, sign. K 296, fol. 312–316v.

OBSAH

Úvodem	3
Předplatné a otevírací hodiny v knihovně	3
Události obrazem	4
Nová kniha o komunistických lágrech	5
<i>/Radovan Lovčí</i>	
Kdo byl Vladimír Boublík?	6
<i>/Radovan Lovčí</i>	
Křest knihy Stanislavy Křížové v Jarově	8
<i>/Pavel Beneš</i>	
Obecní historie ve verších?	10
<i>/Karel Řeháček</i>	
Proměna života v Horní Bříze	12
<i>/Ladislav Čása</i>	
Kralovický obzor a Ferdinand Šrekr	15
<i>/Bohdan Zilynskij</i>	
Ves Hradecko a její počátky (pokračování)	18
<i>/Petr Rožmberský</i>	

ADRESA REDAKCE

Muzeum a galerie severního Plzeňska, Mariánská Týnice čp. 1

331 41 pošta Kralovice, telefon: 373 396 410, 373 397 393

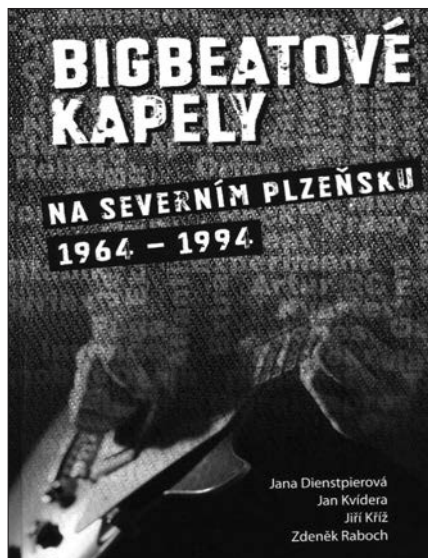
e-mail: info@marianskatynice.cz

www.marianskatynice.cz

www.facebook.com/marianskatynice

Ilustrace na obálce: Dolní Vlkyš, kaplička, 1917 (foto archiv muzea).

Publikace k prodeji

BIGBEATOVÉ KAPELY NA SEVERNÍM PLZEŇSKU 1964–1994

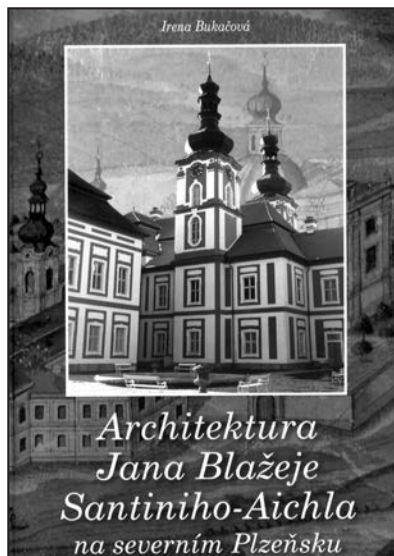
Atoři: Jana Dienstpierová, Jan Kvídera, Jiří Kříž, Zdeněk Raboch
První souborné vydání historie bigbitové hudby, jejíž počátek sahá v regionu severního Plzeňska do roku 1964 (Orion Beat v Kaznějově nebo Weeping Spekters v Druztové).
96 stran, 1. vydání, 2018
Cena 250 Kč

PAMĚŤ KRAJINY I–VIII

Texty Irena Bukačová, Jiří Fák
Cena za každý díl: 250 Kč

STOLETÉ PROMĚNY KRALOVICKA

Texty: Irena Bukačová, Jiří Fák
Časosběrný pohled nepreferuje žádný ideologický či ekologický pohled na minulost. Interpretuje jedinečně

situace lokalit, vypovídá o stoletém vývoji regionu Kralovicka. Kniha doprovázela stejnojmennou výstavu v refektáři muzea.

Cena 230 Kč

ARCHITEKTURA JANA BLAŽEJE SANTINIHO AICHLA NA SEVERNÍM PLZEŇSKU

Text: Irena Bukačová
Více než dvoustránková publikace sestává z podrobného zpracování deseti architektonických památek.
Cena 299 Kč

ŠKODA LÁSKY - Druhá světová válka na severním Plzeňsku

Texty: Irena Bukačová, Miroslav Hus, Karel Rom
Druhé rozšířené vydání
Cena 349 Kč

Další nabídka knih na: www.marianskatynice.cz

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

- čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska -

Vydává M & G v Mariánské Týnici. Redaktor Václav Podestát.

*Adresa redakce: Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici,
331 41 Kralovice, tel.: 373 396 410, e-mail: info@marianskatynice.cz, IČO: 368 563.*

Registrováno Ministerstvem kultury České republiky MK ČR E 12301.

Cena jednoho výtisku pro předplatitele 10 Kč, roční předplatné 40 Kč a poštovné.

Vychází 4x ročně. ISSN 1801-0032.